

KRONIKK

Gunn-Turid Kvam og Egil Petter Stræte, Ruralls
Anders Mørch, Universitetet i Oslo
Eystein Ystad, Nibio

Digitale verktøy: I forskningsprosjektet *Kompetent bonde* har forskere høstet erfaringer med IKT-basert fjernrådgiving for bønder. (Foto: Mostphotos)

Framtid for digital rådgiving

I den siste tiden har mange av oss blitt avanserte brukere av digitale verktøy til møter og annen sosial kontakt på nett. Et viktig spørsmål er hvordan dette løftet i digital kompetanse kan utnyttes i arbeidslivet.

KRONIKK

Restriksjoner på gårdsbesøk som følge av covid-19 har aktualisert bruken av digitale verktøy til rådgiving i jordbruket. Norsk Landbruksrådgiving fortalte til nasjonen.no 24. mars at de ville tilby rådgiving og samtaler via videonettpat-tjenesten Teams. Dette gjør de som en del av bedriftshelsetjenesten til sine medlemmer. Bønder og rådgivere skulle fortsatt møtes ved kjøkkenbordet, men denne gangen ved hvert sitt. Andre tilbydere av rådgiving har sikkert også gått lignende tilbud de siste ukene.

Bruk av digitale verktøy til fjernrådgiving er ikke noe nytt. I *Kompetent bonde*, som vi gjennomførte blant annet sammen med Tine, Felleskjøpet Agri, Nortura, Norsk Landbruksrådgiving og Grønn forskning, var fjernrådgiving med bruk av digitale verktøy ett av temaene vi arbeidet med. Vi vil trekke fram noen erfaringer fra dette arbeidet.

Fjernundervisningsteknologi har blitt brukt av Tine som støtte til rådgiving av melkeku- og geitebønder på utvalgte gårder der dette ble sett

som praktisk og nyttig for både bonde og rådgiver. En masteroppgave ved Universitetet i Oslo viste at fjernundervisningsteknologien sparte rådgiverne mye tid da de ikke trengte å kjøre i flere timer for å møte bonden på gården. Selv om bilder, video og lydfiler kan sendes via internett, erfarer man at dette ikke kunne erstatte oppstartsmøtet mellom bonde og rådgiver. Derfor anbefales en blanding av fysiske og nettbaserte møter.

Digitale løsninger gjør det enklere med hyppigere møter når begge parter mestrer teknologien. For at samarbeidsverktøy skal bli en større del av fjernrådgivingen, må det derfor satses mer på opplæring i teknologibruk, slik at begge parter får god kjennskap til funksjonene til og bruken av samarbeidsverktøyet.

Studien fant også at det er nyttig med fjernundervisningsteknologi som kombinerer verbal kontakt via video med kontakt via delte objekter som for eksempel tekst-dokument, regneark, bilde eller presentasjons-fil. Ikke alle deltakerne var fornøyde med å bruke videokamera i nettmøtene og foretrekker andre muligheter.

En alternativ teknologi er 3D-virtuelle verdt-

ner der man er representert som en avatar, i form av en grafisk figur, og man slipper å se inn i et videokamera. Det gjør møtene mindre anstrengt for noen og verner om deltakernes fysiske identitet. Vi vil likevel hevde at bruk av videokamera vil styrke muligheten for en god relasjon. Det er imidlertid terskler som skal passeres for å bli fortlørlig med teknologien.

I en annen masteroppgave fra samme sted ble informasjonsinnhentning og kunnskapsdeling i en Facebook-gruppe for melkekubønder studert. Dette kan også være en form for fjernrådgiving selv om rådgivere ikke var aktive deltakere i denne gruppen da studien ble gjennomført. Bønder har både engasjement og interesse av å hjelpe andre med praktiske råd.

Studien viste at enkeltpersoner kan ha mye makt i et sosialt nettverk gjennom sin innflytelse og popularitet. Av og til kan private interesser og økonomiske hensyn trumfe fagkunnskapen. Blant annet dette gjør at også rådgivere bør vurdere å delta i slike grupper. Dette er ingen enkel sak, men rådgivere bør oppsøke bønder der de er.

Sammen med Nortura testet vi digital fjernrådgiving for to grupper av ammekuproducenter med bruk av ulike typer sosiale medier. Erfaringene fra forsøket viste at gjennomføringen avhenger av grundige forberedelser både av det faglige og det tekniske opplegget. Grupperådgiv-

ving via nett har et potensial som supplement til individuell rådgiving, men det er krevende. Det er viktig at rådgiverne avklarer de faglige målene og deltakernes forventninger til de enkelte aktivitetene. Rådgiveren bør ha et gjennomtenkt opplegg for gjennomføring av møtet, med tydelige skille mellom ren kunnskapsformidling og interaktiv kunnskapsdeling mellom deltakerne. I det siste tilfellet er det viktig at rådgiveren sørger for at alle kommer til orde.

Vi benyttet Skype og Second Life til møtene i de to gruppene, og Facebook til informasjon og koordinering mellom møtene. Det var med andre ord en kombinasjon av sanntidsmøter (synkron) og tidsuavhengig (asynkron) kontakt. De viktigste utfordringene med den tekniske gjennomføringen av gruppemøtene var bredbåndskapasiteten og den digitale kompetansen hos deltakerne, mens valg av IKT-verktøy hadde mindre betydning.

«Rådgiveren bør ha et gjennomtenkt opplegg for gjennomføring av møtet»

Vi anser potensialet for netbasert fjernrådgiving til å være stort. Landbruket er ei næring med stor geografisk spredning av både bønder og rådgivere. Behovet for fysiske møter vil imidlertid ikke forsvinne, og digital rådgiving vil fungere best når det kan brukes som et supplement til ordinær rådgiving. Potensialet ligger selvsagt i innsparing av kostnader for rådgiverne. Det blir mindre bilkjøring og mindre arbeidstid bak rattet. Dette er viktig.

Men det mest spennende er om det faktisk kan bli bedre rådgiving ut av dette. Kan oppfølging og kommunikasjon mellom rådgiver og bonde bli enklere og bedre? Kan det bli lettere for rådgiverorganisasjoner å utnytte rådgiverens sterke sider ved at de i større grad kan spesialisere seg og bli enda bedre til å gi bønder det de trenger? Blir det lettere for rådgivere å holde seg faglig oppdatert? Kan ivrige bønder og rådgivere sammen utvikle ny kunnskap? Dette mangler vi kunnskap om i dag.

Vår erfaring er at det ikke er rådgiverne som er flaskehalsen for økt bruk av digitale verktøy, men at det ofte henger på manglende prioriteringer og uklart strategi fra ledelsen. Det er viktig at bedriften har en klar plan for bruken av digitale verktøy i egen organisasjon.

Et viktig tiltak kan være å foreta systematisk eksperimentering gjennom piloter med integrasjon av ulike digitale verktøy. Dette må kombineres med evalueringer av pilotene og bruke dette til læring i hele organisasjonen. På denne måten kan man skåne organisasjonen for fellinvesteringer, samtidig som man kan sikre at man satser på teknologier som kan gi gevinst i rådgivingen. Kreative bønder bør gjerne inkluderes i dette arbeidet, og de yngre bondene og rådgiverne kan gjerne bli gode læremestere i bruk av slike verktøy.

En sentral konklusjon fra prosjektet *Kompetent bonde* var at rådgivingsorganisasjonene må satse mer på å heve relasjonskompetansen blant rådgiverne. Relasjonskompetanse omfatter den kompetansen vi har til å omgås andre mennesker, og den er like viktig som fagkompetansen for å sikre en vellykket rådgiving med fornøyde bønder. Dette er viktig for blant annet å sikre at det blir definert behov bonden oppfatter som reelle.

En ekstra utfordring ved bruk av digitale verktøy og fjernrådgiving er hvordan rådgiveren kan anvende sin relasjonskompetanse, for den er like nødvendig her. Et mulig svar er at dette handler om å finne en god og tilpasset balanse mellom fysiske og digitale møter, der den tiltilten som bygges ansikt til ansikt kan vedlikeholdes og forsterkes gjennom hyppigere møter på nettet. ■

DEBATT

post@bondebladet.no
Husk navn og adresse

Skriv kort. Innlegg skal ikke være lenger enn ca 500 ord, eller ca. 3000 tegn inkl. mellomrom.

Friheten: Hos oss må friheten få livsvilkår og livsrom; friheten, plikten og retten til selv å kunne bestemme at «dere kommer ikke inn her på gården», skriver Sven-Inge Johansen. (Illustrasjonsfoto: Øystein Heggdal)

Tilsvar til Ingunn Midttun Godal

DEBATT

Sven-Inge Johansen, Skien

Takk for din tilbakemelding i Bondebladet nr. 17. Bondestanden fortjener å ivaretas på best mulig måte. Det vi en årrekke har vært vitne til fra Mattilsynetets side, har vært aksjoner utformet med brutale ovenfra-og-ned-holdninger, med politisk klare til hogg, med psykisk terror, misbruk av media, etter en tydelig strategi. Følgene av dette var at bondene ble fullstendig slått ut, ikke bare psykisk, men til slutt også økonomisk.

For klager førte ikke frem. Rettssakene var spillfelter, ingen fyllestgjørende av det som skulle ha vært rett og riktig, fant sted. At mange har reagert er forståelig; at en byråkrat skulle kunne avgjøre om en sauebonde etter 37 års normal drift plutselig skulle måtte sette slåen for fjøsdoeren, er ikke noe vi kan sitte rolig å se på. Bare en arg motstand fikk departementet til å bremse. Her er vi alle enige, det må omfattende endringer til.

Bekymringsmeldingen har stått sentralt for Mattilsynet, en bestanddel av det vi kjenner som «skitpakker», en hersketeknikk fra det gamle Øst-Europa, også i utstrakt bruk i Norge mot ledere og rikspolitikere man ville ha fjernet. Våre samfunn er små og bygdene grigrednte; vi kjenner hverandre og våre pappenheimere, vi trenger ingen ytterligere overvåking; og vi skal vokte oss vel for å institusjonalisere å grave hverandres graver, for da har vi snart et oppkok som vil treffe oss alle. Alt som smaker av dette må rigorøst fjernes. Hos oss må friheten få livsvilkår og livsrom; friheten, plikten og retten til selv å kunne bestemme at «dere kommer ikke inn her på gården».

Det sunne prinsipp er dette: Bare bonden selv kan ha det avgjørende ord med i laget om det som gjelder ham selv og familien. Også de vanskeligste saker må tas herfra, alltid. Men også i rettspraksis må

det ryddes: Lovanvendelsen som graver ut tiliten til det norske rettsvesen skjuler seg bak setningen «... å gripe inn for å forhindre at dyr lår i framtida», utsagn av prosessfullmektig Hammersvik i Trøndelag tingrett, mai 2019. Med denne ble det åpnet for en maktutøvelse statsjefstemmanns eneveld, for den kan vris i alle ønskelige retninger, en krumtapp for ethvert tyranni. Den har allerede blitt brukt som begrunnelse i flere rettsaker. Denne formulering og dens anvendelse må for all fremtid bannes ut av både lovverk og rettsstaler.

Sist, men ikke minst må veien tilbake være brolagt med redelige oppgjør; gi de skadelidende bønder oppreisning så det monner og skad dem aldri mer, igjen. Først når dette er et tilbakelagt stadium, kan forandring settes igjennom, først da er kysten klar: Da kan den forvokste koloss Mattilsynet deles opp i sine enkelte bestanddeler, enhver med strenge føringer og begrensninger slik at misbruk ikke lenger kan finne sted, slik at Mattilsynet igjen kan yte gode tjenester til de som sørger for maten. ■

Distiktens nasjonalsang

DEBATT

Ola Bog, Oslo

Vi ere en nasjon vi med,
med noen alle mellom.
Vi har en bygd vi frydes ved,
her er det vakker, selv om

hu Erna er'kke her & nå,
for hu er bare hvit & blå;
vi må ha med det redte øg
- vi flagger bygdimmellom.